

DESPRE COOPERAȚIE ²¹⁰

I

La noi, cred eu, nu se dă suficientă atenție cooperăției. Nu știu dacă toți își dau seama că acum, de la Revoluția din Octombrie încoace și independent de n.e.p. (dimpotrivă, în această privință trebuie să spunem: tocmai datorită n.e.p.-ului), cooperăția capătă, la noi, o însemnătate cu totul excepțională. În visurile vechilor cooperatori este multă fantezie. Ele sînt adeseori ridicole prin caracterul lor fantezist. Dar în ce constă acest caracter fantezist? În faptul că acești oameni nu înțeleg însemnătatea fundamentală, esențială a luptei politice duse de clasa muncitoare pentru răsturnarea dominației exploataților. Acum, la noi, această răsturnare a devenit fapt împlinit, și multe lucruri care în visurile vechilor cooperatori păreau fanteziste, ba chiar romantice și chiar vulgare, se transformă acum în cea mai autentică realitate.

Într-adevăr, din moment ce la noi puterea de stat se află în mîna clasei muncitoare, din moment ce toate mijloacele de producție aparțin acestei puteri de stat, nouă, de fapt, ne-a rămas doar sarcina de a organiza populația în cooperative. Dacă se realizează o cooperativizare maximă a populației, atunci socialismul — care înainte provoca justificate zeflemele, surîsuri ironice și o atitudine de dispreț din partea acelor care, pe bună dreptate, erau convinși de necesitatea luptei de clasă, a luptei pentru cucerirea puterii politice etc. — își atinge de la sine scopul. Dar iată că nu toți tovarășii își dau seama de importanța imensă, nemărginită, pe care o capătă acum pentru noi cooperativizarea

Rusiei. Prin introducerea n.e.p.-ului noi am făcut o concesie țăranului ca negustor, am făcut o concesie principiului comerțului particular ; și tocmai de aici (contrar unei păreri curente) decurge uriașa însemnătate a cooperăției. În condițiile dominației n.e.p.-ului, o cooperativizare, îndeajuns de largă și care să meargă în adâncime, a populației ruse este în fond tot ce ne trebuie, pentru că acum noi am găsit măsura în care interesul privat, interesul comercial privat, poate fi îmbinat cu verificarea și controlul lui de către stat, măsura în care el poate fi subordonat intereselor generale, ceea ce înainte constituia o piatră de care se poticneau mulți, foarte mulți socialiști. Într-adevăr, stăpânirea de către stat a tuturor mijloacelor de producție principale, puterea de stat în mîna proletariatului, alianța dintre acest proletariat și milioanele de țărani cu gospodării mici și foarte mici, asigurarea conducerii țărănimii de către acest proletariat etc. nu reprezintă oare acestea tot ce trebuie pentru ca prin cooperăție, și numai prin cooperăție, pe care înainte o tratam ca pe o negustorie și pe care, într-o anumită privință, avem dreptul s-o tratăm la fel și acum, în condițiile n.e.p.-ului, să înfăptuim construirea societății socialiste depline ? Aceasta nu e încă construirea societății socialiste, dar e tot ce-i necesar și suficient pentru această construire.

Ei bine, tocmai acest lucru l-au subapreciat mulți dintre activiștii noștri practicieni. La noi, cooperăția este privită cu dispreț și nu este înțeleasă însemnătatea extraordinară pe care o prezintă ea, în primul rînd, din punct de vedere principial (deținerea de către stat a mijloacelor de producție), iar în al doilea rînd din punct de vedere al trecerii spre noua orînduire pe o cale cît mai simplă, mai ușoară și mai accesibilă pentru țăran.

Și, repet, tocmai acesta este esențialul. Una e să visezi tot felul de asociații muncitorești pentru construirea socialismului, și alta e să înveți să construiești practic acest socialism în așa fel ca orice mic țăran să poată participa la această construcție. Tocmai această treaptă am atins-o noi acum. Dar este în afară de orice îndoială că, după ce am atins-o, ne folosim de ea într-o măsură extrem de redusă.

Trecînd la n.e.p., noi am mers prea departe, nu în sensul că am acordat prea mult loc principiului libertății industriei și comerțului, ci în sensul că am încetat să ne mai gîndim la cooperatie, că în momentul de față o subapreciem, că am și început să uităm uriașa însemnătate pe care o prezintă ea din cele două puncte de vedere arătate mai sus.

Aș vrea de data asta să stau de vorbă cu cititorii despre ceea ce se poate face și trebuie făcut în mod practic încă de pe acum, pornind de la acest principiu „cooperatist”. Prin ce mijloace am putea și ar trebui să începem încă de pe acum să dezvoltăm acest principiu „cooperatist”, în așa fel ca semnificația lui socialistă să fie limpede pentru oricine ?

Cooperatia trebuie organizată din punct de vedere politic în așa fel încît cooperativele, în general, nu numai să beneficieze totdeauna de un anumit avantaj, dar acest avantaj să fie de natură pur materială (cuantumul dobînzii bancare etc.). Trebuie să avansăm cooperativelor fonduri de stat care să depășească, fie și cu puțin, dar totuși să depășească pe cele acordate întreprinderilor particulare, ajungînd chiar la nivelul celor acordate industriei grele etc.

Orice orînduire socială ia naștere numai cu sprijinul financiar al unei anumite clase. E de prisos să mai amintim cîte sute și sute de milioane de ruble a costat nașterea capitalismului „liber”. Acum trebuie să ne dăm seama că, în momentul de față, orînduirea socială pe care trebuie s-o sprijinim mai mult decît în mod obișnuit este cea cooperatistă, și acest lucru trebuie transpus în fapt. Dar această orînduire trebuie sprijinită în adevăratul înțeles al cuvîntului, ceea ce înseamnă că nu e suficient ca prin acest sprijin să se înțeleagă sprijinirea oricărui schimb cooperatist de mărfuri: prin acest sprijin trebuie să se înțeleagă sprijinirea unui schimb cooperatist la care să *participe în mod efectiv adevăratele mase ale populației*. A acorda o primă țaranului care participă la schimbul cooperatist de mărfuri înseamnă a folosi o formă indiscutabil justă, dar totodată trebuie să se controleze această participare pentru a vedea în ce măsură este conștientă și de bună-credință — iată care este miezul problemei. Cînd un cooperatist vine într-un sat și deschide o prăvălie cooperatistă, populația, la drept vorbind, nu participă de loc la înființarea acestei cooperative,

dar în același timp, împinsă de propriul ei interes, va căuta numaidecît să participe la activitatea ei.

Această chestiune mai are și un alt aspect. Din punctul de vedere al europeanului „civilizat“ (și în primul rînd știutor de carte), mai avem doar foarte puțin de făcut pentru ca toți, fără excepție, să participe — și nu pasiv, ci activ — la operațiile cooperatiste. La drept vorbind, ne-a rămas „numai“ un singur lucru, și anume să facem ca populația noastră să devină atît de „civilizată“, încît să înțeleagă toate avantajele care ar decurge dintr-o participare generală la activitatea cooperatistă și să organizeze o asemenea participare. „Numai“ atît. De alte savantlîcuri nu avem acum nevoie pentru a trece la socialism. Dar pentru a înfăptui acest „numai“ e nevoie de o întreagă revoluție, de o întreagă perioadă de dezvoltare culturală a întregii mase populare. De aceea trebuie să ne fixăm ca regulă : cît mai puține savantlîcuri și cît mai puține subtilități. În această privință n.e.p.-ul reprezintă un progres, în sensul că se adaptează la nivelul celui mai simplu țaran, că nu-i cere nimic peste posibilitățile lui. Dar pentru a face cu ajutorul n.e.p.-ului ca întreaga populație, fără excepție, să facă parte din cooperative, e nevoie de o întreagă epocă istorică. În cazul cel mai bun, noi putem să parcurgem această epocă într-un deceniu sau două. Dar va fi totuși o epocă istorică deosebită, și fără această epocă istorică, fără lichidarea completă a analfabetismului, fără dobîndirea unui suficient grad de pricepere, fără ca populația să fi căpătat într-o măsură suficientă deprinderea de a folosi cărțile, fără a crea baza materială necesară în acest scop, fără să fim cît de cît asigurați împotriva, să zicem, a unei recolte proaste, împotriva foametei etc. — fără toate acestea nu vom putea să ne atingem scopul. Totul este acum să știm să îmbinăm avîntul revoluționar, entuziasmul revoluționar pe care l-am manifestat deja — l-am manifestat într-o măsură suficientă, și el a fost încununat de un succes deplin — să știm să-l îmbinăm (aș înclina să spun) cu priceperea de a fi negustor bun și cu știință de carte, ceea ce e cu totul suficient pentru a fi un bun cooperator. Prin priceperea de a fi negustor eu înțeleg priceperea de a fi un negustor civilizat. Acest adevăr să și-l întipărească bine în minte acei

oameni sau, mai bine zis, acei țărani de la noi care cred că dacă cineva face negustorie înseamnă că știe să fie negustor. Această părere este cu totul eronată. Face el negustorie, dar de aci și pînă la priceperea de a fi negustor civilizată mai e încă mult. El face azi negustorie în manieră asiatică, dar pentru a fi un bun negustor trebuie să facă negustorie în manieră europeană. De această cerință îl desparte o întreagă epocă.

În concluzie : este necesar să se acorde cooperăției o serie de privilegii economice, financiare și bancare, și în aceasta trebuie să constea sprijinul pe care statul nostru socialist e chemat să-l dea noului principiu de organizare a populației. Dar în felul acesta sarcina este formulată doar în linii generale, pentru că în mod practic întregul ei conținut nu s-a precizat încă și n-a fost expus în amănunțime ; cu alte cuvinte, trebuie să știm să găsim forma de „prime“ pe care e cazul să le acordăm pentru cooperativizare (și condițiile în care ele urmează să fie acordate), forma de prime prin care să sprijinim în mod suficient cooperația, forma de prime prin care să ajungem să avem un cooperator civilizată. Iar o orînduire de cooperatori civilizați în condițiile proprietății sociale asupra mijloacelor de producție, ale victoriei de clasă a proletariatului asupra burgheziei este tocmai orînduirea socialistă.

4 ianuarie 1923

II

De fiecare dată cînd am scris despre noua politică economică, am citat articolul meu din 1918 despre capitalismul de stat *. Aceasta a trezit nu o dată îndoieli la unii tovarăși tineri. Dar îndoielile lor vizau mai ales latura politică abstractă a problemei.

Lor li se părea că nu poate fi numită capitalism de stat o orînduire socială în care mijloacele de producție aparțin clasei muncitoare și în care această clasă muncitoare deține puterea de stat. Dar ei nu observau că termenul „ca-

* Vezi V. I. Lenin. Opere complete, vol. 36, București, Editura politică, 1965, ed. a doua, p. 297—331. — Nota red.

pitalism de stat“ era folosit de mine : *în primul rînd*, pentru a stabili legătura istorică între poziția noastră actuală și cea pe care am adoptat-o în polemica mea împotriva așa-zisilor comuniști de stînga ; de asemenea, am susținut încă de pe atunci că capitalismul de stat ar fi superior economiei noastre actuale ; pentru mine era important să stabilesc legătura de continuitate între capitalismul de stat obișnuit și capitalismul de stat neobișnuit, chiar cu totul neobișnuit, despre care am vorbit cînd am introdus pe cititor în noua politică economică. *În al doilea rînd*, pentru mine a prezentat întotdeauna importanță scopul practic. Și scopul practic al noii noastre politici economice a fost să avem concesiuni ; iar în condițiile noastre concesiunile ar fi constituit, fără îndoială, un tip pur de capitalism de stat. Acesta era sensul considerațiilor mele în legătură cu capitalismul de stat.

Dar problema mai are și o altă latură, care implică necesitatea capitalismului de stat sau, cel puțin, a unei comparații cu el. Mă refer la cooperatie.

Este în afară de orice îndoială că într-un stat capitalist cooperatia reprezintă o instituție capitalistă colectivă. Este, de asemenea, în afară de orice îndoială că în actuala noastră realitate economică, cînd avem și întreprinderi privat-capitaliste — însă nu altfel decît pe pămînt proprietate de stat și sub controlul puterii de stat, care se află în mîinile clasei muncitoare —, și întreprinderi de tip consecvent socialist (atît mijloacele de producție și pămîntul pe care se află în întreprinderea, cît și întreaga întreprindere în ansamblu aparțin statului), se pune chestiunea unui al treilea tip de întreprinderi, care înainte nu formau, sub raportul însemnătății principiale, o categorie aparte, și anume întreprinderile cooperatiste. În capitalismul privat, întreprinderile cooperatiste se deosebesc de cele capitaliste, așa cum întreprinderile colective se deosebesc de cele private. În capitalismul de stat, întreprinderile cooperatiste se deosebesc de cele capitaliste de stat prin aceea că ele sînt, în primul rînd, întreprinderi private și, în al doilea rînd, întreprinderi colective. În actuala noastră orînduire, întreprinderile cooperatiste se deosebesc de cele capitaliste private prin aceea că sînt întreprinderi colective, însă nu se deosebesc de întreprinderile

socialiste dacă pămîntul pe care sînt întemeiate și mijloacele de producție de care dispun aparțin statului, adică clasei muncitoare.

Tocmai de această situație nu se ține îndeajuns seama la noi atunci cînd se vorbește despre cooperatie. Se uită că la noi cooperatia, datorită specificului pe care-l prezintă orînduirea noastră de stat, capătă o însemnătate cu totul excepțională. Dacă facem abstracție de concesiuni, care la noi, în trecut fie zis, n-au luat o dezvoltare cît de cît însemnată, vedem că în condițiile noastre cooperatia coincide, de regulă, pe deplin cu socialismul.

Am să explic mai pe larg această idee a mea. În ce constă caracterul fantezist al planurilor vechilor cooperatori, începînd cu Robert Owen? În faptul că ei visau o transformare pașnică a societății moderne prin socialism fără să țină seama de o problemă atît de esențială ca aceea a luptei de clasă, a cuceririi puterii politice de către clasa muncitoare, a răsturnării dominației clasei exploatorilor. Și de aceea sîntem îndreptățiți să vedem în acest socialism „cooperatist“ o pură fantezie, să considerăm drept ceva romantic și chiar vulgar visurile aceluia care-și închipuie că prin simpla cooperativizare a populației poți să transformi pe dușmanii de clasă în colaboratori de clasă, și războiul de clasă într-o pace de clasă (în așa-zisa pace civilă).

Nu încapе îndoială că din punctul de vedere al sarcinii fundamentale a vremurilor noastre noi am avut dreptate, căci fără luptă de clasă pentru cucerirea puterii politice în stat nu poate fi înfăptuit socialismul.

Dar uitați-vă cum s-au schimbat lucrurile acum, cînd puterea de stat se află în mîinile clasei muncitoare, cînd puterea politică a exploatorilor a fost răsturnată și cînd toate mijloacele de producție (afară de acelea pe care statul muncitoresc le concesionează de bunăvoie, temporar și condiționat exploatorilor) se află în mîinile clasei muncitoare.

Astăzi sîntem îndreptățiți să spunem că simpla dezvoltare a cooperatiei este pentru noi identică (cu „mica“ excepție arătată mai sus) cu dezvoltarea socialismului, și o dată cu aceasta noi sîntem nevoiți să recunoaștem că întregul nostru punct de vedere asupra socialismului s-a schimbat radical. Această schimbare radicală constă în faptul că înainte pen-

tru noi centrul de greutate îl constituia — și trebuia să-l constituie — lupta politică, revoluția, cucerirea puterii etc. Acum însă centrul de greutate se deplasează pînă într-atît, încît trece asupra muncii pașnice organizatorice „culturale”. Dacă n-ar fi relațiile internaționale și dacă n-am fi obligați să luptăm pentru poziția noastră pe plan internațional, aș spune că la noi centrul de greutate se deplasează asupra muncii de culturalizare. Dar dacă facem abstracție de această situație și ne limităm la relațiile economice interne, atunci într-adevăr la noi centrul de greutate al activității îl constituie în momentul de față culturalizarea.

În fața noastră se află acum două sarcini fundamentale, care alcătuiesc o întregă epocă. E vorba, în primul rînd, de sarcina de a transforma aparatul nostru, care pur și simplu nu e bun de nimic și pe care l-am preluat în întregime de la epoca precedentă ; nici noi n-am reușit în cinci ani de luptă, și nici nu puteam reuși, să realizăm o transformare serioasă. Cea de-a doua sarcină a noastră constă în munca culturală pentru țărani. Or, această muncă culturală pe care trebuie s-o desfășurăm în rîndurile țărănimii are ca obiectiv economic tocmai cooperativizarea. Dacă am fi realizat o cooperativizare completă, am sta încă de pe acum cu ambele picioare pe teren socialist. Dar această condiție — cooperativizarea completă — implică necesitatea ca țărănimea noastră (și tocmai țărănimea, fiindcă ea constituie o masă enormă) să aibă un nivel cultural atît de ridicat, încît această cooperativizare completă nu este posibilă fără o întregă revoluție culturală.

Adversarii noștri ne-au obiectat nu o dată că noi întreprindem o acțiune nechibzuită încercînd să introducem socialismul într-o țară cu un nivel cultural nu îndeajuns de ridicat. Dar ei se înșelau, pentru că noi n-am pornit de acolo de unde s-ar fi convenit să pornim potrivit teoriei (a tot felul de pedanți) și pentru că la noi transformările politice și sociale au premers celor culturale, au premers revoluției culturale, în fața căreia ne aflăm totuși astăzi.

Acum pentru noi este suficient să săvîrșim această revoluție culturală pentru ca să devenim o țară pe deplin socialistă, dar această revoluție culturală prezintă pentru

noi greutăți de neînchipuit, atât de ordin pur cultural (fiindcă sîntem analfabeți), cît și de ordin material (întrucît pentru a deveni oameni cu un înalt nivel de cultură e nevoie de o anumită dezvoltare a mijloacelor de producție materiale, e nevoie de o anumită bază materială).

6 ianuarie 1923

*Publicat pentru prima oară
la 26 și 27 mai 1923 în ziarul
„Pravda” nr. 115 și 116
Semnat : N. L e n i n*

*Se tipărește după textul
consemnat de secretară
(un exemplar dactilografiat),
confruntat cu textul apărut în ziar*

În aceeași zi, la 2 ianuarie, Lenin a dictat toate completările proiectate. Textul dactilografiat nu are titlu. În „Pravda” articolul a fost publicat sub titlul „Pagini de jurnal”.

Articolul lui Lenin a provocat o mare însuflețire în rândurile lucrătorilor din învățământ. El a avut o înrîurire directă asupra învățământului public din țară. La 10 ianuarie 1923, Comisariatul învățământului public a trimis secțiilor de învățământ o radiogramă în care le recomanda să difuzeze cât mai larg textul articolului „Pagini de jurnal” și să elaboreze măsuri concrete pentru realizarea indicațiilor date de Lenin. A fost intensificată munca politică-ideologică în rândurile învățătorimii. La începutul anului 1923 secția de agitație și propagandă a C.C. al partidului a întocmit și a trimis organizațiilor locale tezele intitulate „Munca de partid în rândurile învățătorimii”, în care, în lumina indicațiilor lui Lenin, se trasau sarcini concrete pentru educarea comunistă a învățătorilor. Congresul al XII-lea al P.C. (b) din Rusia a subliniat în hotărârile sale necesitatea „de a lărgi măsurile pentru îmbunătățirea situației materiale a învățătorimii, de a intensifica munca politică-ideologică în rândurile acesteia și de a întări legăturile ei ideologice și organizatorice cu cercurile sovietice și de partid” („Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C.”, partea I, p. 776). — 385.

- 210 De problema cooperăției intenționa Lenin să se ocupe în raportul său la cel de-al X-lea Congres general al Sovietelor din Rusia. În planul cuvîntării, întocmit în prima jumătate a lunii decembrie, el și-a notat: „*Uniunea centrală a cooperativei de consum*: însemnătatea ei deosebită” (volumul de față, p. 465). În acest scop, el ceruse lui L. M. Hinciuk, președintele uniunii, date cu privire la activitatea cooperăției (vezi Opere, vol. 36, București, Editura politică, 1958, p. 596). În ianuarie 1923, N. K. Krupskaja a cerut pentru Vladimir Ilici o serie de cărți despre cooperăție. I s-au trimis următoarele cărți: Meșcereakov, N. „Cooperăție și socialism”. Culegere de articole, Moscova, 1920; Staudingher, F. „Marxismul și cooperăția de consum”, Moscova, 1919; Sassen, I. „Dezvoltarea teoriei cooperăției în epoca capitalismului”, Moscova, 1919 (aceste trei cărți se păstrează în biblioteca lui V. I. Lenin, la Kremlin); Staudingher, F. „De la Schulze-Delitzsch la Kreuznach”, Moscova, 1919; Ceaianov, A. „Principalele idei și forme de organizare ale cooperăției țărănești”, Moscova, 1919; Tugan-Baranovski, M. I. „Bazele sociale ale cooperăției”, Moscova, 1916; Prokopovici, S. N. „Mișcarea cooperatistă în Rusia, teoria și practica ei”, Moscova, 1913.

Articolele „Despre cooperăție” și „Despre revoluția noastră (Pe marginea însemnărilor lui N. Suhanov)” au fost predate de N. K. Krupskaja Comitetului Central în mai 1923. La 24 mai, Biroul Politic a adoptat următoarea hotărîre: „Biroul Politic consideră necesară publicarea cât mai grabnică a articolelor

rămase de la Vladimir Ilici — și predate de Nadejda Konstantinovna — cu data indicată pe ele⁴. La 26 iunie Biroul Politic a discutat problema cooperăției în lumina ideilor expuse în articolele lui V. I. Lenin.

Ideile leniniste cu privire la cooperativizarea țărănimii au stat la baza rezoluției Congresului al XIII-lea al P.C. (b) din Rusia „Despre cooperăție” și „Despre munca la sate”. „Linia fundamentală a partidului în această problemă — a arătat congresul — a fost trasată în ultimul articol al lui Lenin «Despre cooperăție». În acest articol Lenin a expus un program de dezvoltare a cooperativizării populației sătești ca principală metodă de înaintare spre socialism într-o țară țărănească... Situația actuală a satului subliniază cât se poate de clar justețea căii trase de tov. Lenin și cere concentrarea principalei atenții a partidului în primul rând asupra cooperativizării micului producător, cooperativizare care trebuie să joace un rol uriaș în opera de construire a socialismului” („Rezoluțiile și hotărârile congreselor, conferințelor P.C.U.S. și ale plenarelor C.C.”, partea 1, București, E.P.L.P. 1954, p. 828). — 391.

- 211 Articolul „*Despre revoluția noastră*” a fost scris de V. I. Lenin în legătură cu cărțile III și IV ale lucrării „Insemnări despre revoluție” a cunoscutului menșevic N. Suhanov (Berlin—Petersburg—Moscova, editura Z. I. Grjebin, 1922). În „Jurnalul secretarelor de serviciu ale lui V. I. Lenin” figurează la data de 24 decembrie 1922 următoarea însemnare: „La cererea lui Vladimir Ilici i-am procurat volumele III și IV din lucrarea lui Suhanov «Insemnări despre revoluție», iar mai departe, la 29 decembrie, s-a notat: „Medicii i-au permis să citească. Vladimir Ilici citește lucrarea lui Suhanov «Insemnări despre revoluție» (volumele III și IV)”. Lenin a început să-și dicteze însemnările în ziua de 16 ianuarie 1923 și a continuat a doua zi. În „Jurnal” figurează la data de 17 ianuarie următoarea însemnare: „Vladimir Ilici m-a chemat pentru o jumătate de oră între 6 și 7. A revăzut însemnările despre cartea lui Suhanov cu privire la revoluție și a făcut în ele o serie de modificări. Timp de vreo 10—15 minute a dictat în continuare pe aceeași temă” (volumul de față, p. 501).
Textul articolului predat de N. K. Krupskaja redacției ziarului „Pravda” nu avea titlu; titlul a fost dat de redacția ziarului. — 400.

- 212 V. I. Lenin se referă, probabil, la caracterizarea Comunei din Paris ca „formă politică elastică prin excelență”, caracterizare făcută de K. Marx în lucrarea sa „Războiul civil din Franța” (vezi K. Marx și F. Engels. Opere, vol. 17, București, Editura politică, 1963, p. 359) și la înalta apreciere acordată de Marx „elasticității parizienilor” în scrisoarea sa din 12 aprilie 1871 către L. Kugelmann (vezi K. Marx și F. Engels. Opere alese în două volume, vol. II, București, Editura politică, 1967, ed. a III-a, p. 436). — 400.